

10/11/2020

דיון בנושא העלאת גיל פרישה – רקע, נתונים, והצעות מדיניות

הרקע לדיון:

כוונת משרד האוצר להעלות את גיל פרישת נשים בחוק ההסדרים הקרוב –

חשוב להדגיש כבר בשלב זה כי **בפועל הסוגיה אינה גיל פרישה בפועל, אלא גיל הזכאות הראשון לקבלת לקצבאות.**

משמעות החקיקה המוצעת הינה 1. דחיית הזכאות לקצבת זקנה תלויה ההכנסה מביטוח לאומי, שניתנות כיום לנשים בנות 62 המשתכרות פחות מ- 6,014 ₪ בחודש; 2. דחיית הזכאות לקבלת קצבת פנסיה שצברה העובדת מעבודתה.

על פי חוק כיום, נשים רשאיות לפרוש על פי בחירתן בכל גיל שבין 62 ל- 67. הגיל הממוצע בישראל שבו נשים פורשות הוא 66. זאת ועוד, שיעור הנשים בגילאים האלה בשוק העבודה גבוה בהשוואה לרוב המדינות המפותחות (גבוה מגיל הפרישה הממוצע של נשים ב-30 מדינות מתוך 36 המדינות בארגון).

ברקע הדרישה להעלאת גיל הזכאות לקצבאות ולפנסיה – גיל הפרישה - עומדת העלייה בתוחלת החיים בעשורים האחרונים, הצפויה להימשך. לעלייה זאת שתי השלכות: האחת, שגמלאים צריכים להסתמך במשך שנים רבות יותר על קצבאות הזקנה והפנסיות; השנייה, החשש שמצב זה עלול לסכן את היכולת של הביטוח הלאומי לעמוד לאורך זמן בתשלום הקצבאות; בנוסף, תוחלת החיים הארוכה יותר מטילה נטל מימון כבד יותר על אנשים בגיל העבודה שהפרשותיהם לביטוח לאומי מממנות את אלה שכבר פרשו מעבודה. בשל כך הועלה גיל הזכאות לקצבת זקנה ללא מבחן הכנסה לכלל האוכלוסייה והוא עומד כיום על גיל 70. בנוסף, מבחינת החיסכון הפנסיוני, דחיית גיל הזכאות עשויה להגדיל את קצבת הפנסיה של הפורשים.

השוואה למצב במדינות אחרות - במרבית המדינות המפותחות, הועלה בשנים האחרונות גיל הפרישה. יצוין כי בחלק גדול ממדינות אירופה גיל הפרישה גבוה מאשר בישראל, אולם את השוואה בין ישראל לאירופה צריך לסייג: ישראל היא חברה צעירה ביחס למדינות אירופה: שיעור בני ה-65 ומעלה נמוך אצלנו ושיעור הילודה גבוה יותר. יתרה מכך, באירופה, מערך הביטוח הסוציאלי ובתוכו קצבאות מחליפות עבודה ומשלימות הכנסה, נדיב בהשוואה לישראל, ומספק מענה שמאפשר חיים בכבוד למובטלות שנפלטו משוק העבודה בגיל מבוגר ולבעלות שכר נמוך.

מי הן הנשים שתפגענה ומי לא?

קבוצת הנשים שאינה נפגעת כוללת נשים שהן כיום בגילאי 62 ומעלה, שמועסקות וצוברות פנסיה, רובן משכילות ועובדות במקצועות "צווארון לבן". העלאת גיל הזכאות אינה פוגעת בהן ואף משדרת מסר חיובי למעסיקים.

יחד עם זאת חשוב לזכור כי אנו מצויים בעיצומו של משבר התעסוקתי מהחמורים שידעה מדינת ישראל. 70% מהעובדים שהוצאו לחל"ת הן נשים, חלקן נפלטו משוק העבודה וסיכוייהן לחזור – קלושים. וגם נשים שהיו יציבות תעסוקתית לפני המשבר עלולות להיפגע.

קבוצת הנשים שתפגע כוללת:

- נשים בנות 62 ומעלה רובן בעלות השכלה נמוכה, שאינן מועסקות או מועסקות במשרות חלקיות בשכר נמוך מאוד שלא מספיק לחיים בכבוד מינימאלי. הסיכוי של אותן נשים להגדיל את אחוז המשרה ולהשתכר למחיתן קטן מאוד, במיוחד נוכח המשבר התעסוקתי בו אנו מצויים. עבורן, כל שנה של דחייה של תשלום קצבת הזקנה היא שנה של עוני.
- נשים המועסקות במקצועות שוחקים, כגון מטפלות וסייעות, אשר חלקן תתקשינה להמשיך באותו עיסוק ובאותו היקף שנתיים נוספות.
- נשים עצמאיות שהיקף עבודתן פוחת, בפרט אלה שנפגעו מהמשבר והכנסתן הצטמצמה, וקצבת זקנה מהווה עבורן השלמת הכנסה.
- נשים שנפלטו משוק העבודה לפני גיל 60, שסיכוייהן להיקלט בשוק העבודה קטנים מלכתחילה וכיום בעקבות המשבר הסיכויים פחתו מאד.

מחקר של בנק ישראל שבדק את השפעת העלאת גיל הפרישה שנעשתה בשנת 2004 (מ-60 ל-62 לנשים ומ-65 ל-67 לגברים) העלה, כי הנפגעות העיקריות הן נשים בעלות שכר נמוך. הכנסתן של נשים שכירות בעלות הכנסה נמוכה ירדה בין השנים 2003/4 לשנים 2007/8 כתוצאה מדחיית הזכויות לקצבת זקנה. הכנסתם של גברים שכירים בעלי הכנסה נמוכה נותרה ללא שינוי כמעט. הכנסתם של גברים ונשים שאינם עובדים- ירדה גם היא.¹

מחקר מפורט של מרכז אדוּא אודות תעסוקת נשים בנות 60 ומעלה שהתבסס על נתוני מפקד האוכלוסין מ-2008 העלה כי:

- שיעורי ההשתתפות בכוח העבודה של נשים בעלות השכלה נמוכה (עד 12 שנות לימוד) עמדו ב-2008 על 44% בלבד כבר בקבוצת הגיל 54-59 וירדו ל-27.3% בקבוצת הגיל 60-64. זאת בהשוואה לכ-80% ו-57%, בהתאמה, בקרב בעלות השכלה אקדמית.
- בקרב נשים ערביות ונשים יוצאות אתיופיה, רק אחוזים בודדים (כ-3%) של נשים השתתפו בכוח העבודה לאחר גיל 60.
- החל מגיל 60, מעל מחצית הנשים מועסקות במשרה חלקית.²

הטיעון בדבר שוויון מגדרי

בין תומכי העלאת גיל הזכויות הראשון לנשים, יש הקוראים להשוואת גיל הפרישה בין נשים לגברים, כלומר העלאת גיל פרישת נשים ל-67, בטענה ששוויון בגיל הפרישה יסייע לתעסוקת נשים מבוגרות ויעביר מסר לשוק העבודה שגם נשים יכולות לעבוד בגיל מבוגר.

לשיטתנו, קידום שוויון מגדרי בשוק העבודה אינו יכול להתחיל בגיל הפרישה, נוכח אי השוויון המתמשך בגילאי העבודה. אי שוויון זה כולל פערי שכר עקביים בין נשים לגברים (34% בשכר חודשי ממוצע ו-16% בשכר שעותי ממוצע); ריכוזן של נשים בעיסוקים חיוניים שהשכר בהם נמוך עקב מבנה תגמולים מעוות (עובדות הוראה, עובדות סוציאליות, מטפלות); חלוקת עבודה בלתי שוויונית בין נשים לגברים במשק הבית שהופכת את הנשים מחד גיסא לנושאות בשתי משרות, ומאידך גיסא ל"מפרנסות שניות". חלוקה שמחלישה את כח המיקוח שלהן בשוק העבודה בשכר, מביאה לאפליה בשל הורות, וכמובן אינה מכירה בעבודה הרבה שמבצעות הנשים בבית שאינה מזכה בשכר או בהטבות כלכליות אחרות.

לפיכך, אי אפשר לקדם את צמצום הפערים בגיל הפרישה, מבלי להוביל מהלכים שיצמצמו את הפערים המגדריים בשוק העבודה.

מתווה להעלאת גיל "הפרישה" - קרי הזכויות לקצבת זקנה תלויה הכנסה ולפנסיה

ב-2016 מונתה ועדה ציבורית שבחנה את העלאת גיל הפרישה לנשים, והמליצה על העלאת הגיל ל-64 בקצב של 10 שנים, לצד הסדרים מפצים לנשים הנפגעות ותמריצים לעידוד תעסוקת נשים בגיל מבוגר (להלן: "הוועדה")³.

לאחר דיון בהמלצות במסגרת ועדת הכספים של הכנסת, גיבשה הוועדה, בראשות חה"כ משה גפני, מתווה המכונה "מתווה גפני"⁴. המתווה, שמרחיב את המלצות הוועדה, זכה להסכמה רחבה, אולם למרבה הצער משרד האוצר התנגד לו.

¹ דוח בנק ישראל לשנת 2014, ע"מ 129-134.

² דגן-בוזגלו נוגה, קונר-אטיאס אתי ואריאן אופיר. 2014. נשים בנות 60 ומעלה בשוק העבודה: דפוסי עבודה, תעסוקה ושכר. <http://www.ep4u.co.il/adva/2>. שנת 2008 היא השנה האחרונה בה נערך מפקד האוכלוסין והשנה הרביעית לאחר העלאת גיל הפרישה ב-2004.

³ דו"ח הוועדה הציבורית לבחינת גיל הפרישה של נשים, ספטמבר 2016. <https://www.prisha.co.il/UserFiles/File/pdf/research/gilreport.pdf>

⁴ הצעת החוק של ועדת כספים - להעלאת גיל פרישה לנשים וקביעת צעדים תומכים לנשים בגילאי עבודה - <https://main.knesset.gov.il/Activity/Legislation/Laws/Pages/LawBill.aspx?t=lawsuggestionssearch&lawitemid=2024438>

בדיונים שהתקיימו לאחרונה בין השרה לשוויון חברתי מרב כהן, לנציגות ארגוני נשים גובש מתווה הכולל, לצד רשת הגנה לנשים שתיפגענה מהמהלך, צעדים לצמצום האי-שוויון של נשים בשוק העבודה. הצעדים המרכזיים הינם הארכת תקופת חופשת הלידה לאבות בתשלום והרחבה הדרגתית של חוק חינוך חינם לגיל הרך.

ההשקעה הנלווית לדחיית גיל הזכאות על פי מתוים אלה כוללת בעיקרה כמה צעדים:

- העלאת גיל הזכאות בקצב איטי, ל-64 בפריסה על פני 10 שנים. נוכח המשבר הכלכלי יש להעלות את הגיל בקצב של חודש לשנה בשנתיים הקורות ואז להאיץ את הקצב בכפוף להתאוששות המשק.
- הקצאת משאבים להכשרה מקצועית והשמה בתוכניות ייעודיות לאוכלוסייה המבוגרת ולדור הביניים +45
- הפחתת סך השכר ההתחלתי לקבלת המענק של מס הכנסה שלילי לעובדות מבוגרות, לצד הגדלת המענקים למשתכרות שכר נמוך מאד;
- הארכת משך הזכאות לדמי אבטלה לנשים מעל גיל 55 (לפי מתווה גפני- זכאות מצטברת של 600 יום);
- עידוד העסקת אוכלוסיית עובדות ועובדות מבוגרים במגזר הציבורי על ידי הסרת הגבלת הגיל לכניסה למשרות בשירות הציבורי ומתן עדיפות לעובדים ועובדות מעל גיל 55 בחלק מהמכרזים.

כיום, נוכח המשבר הכלכלי הקשה, יש להעלות את גיל פרישת נשים בקצב איטי בתקופה הקרובה וכן לכלול במתווה פיצוי לנשים עצמאיות שנפגעו מהמשבר, כגון מענק גישור. במקביל יש לקדם צעדים לשוויון מגדרי בשוק העבודה.